

VLADİMİR PROPP YÖNTEMİ ÇERÇEVESİNDE "NÂMERT İLE CÖMERT" MASALININ İNCELENMESİ

Münire BAYSAN *

ÖZET

Anonim halk edebiyatının önemli türleri arasında yer alan masallar teknolojik gelişmelerin bu derece hızlı ve yaygın olmadığı çağlarda insanların hoşça vakit geçirmelerini, toplumsal değerlerin yerleşmesini, ahlaki kaidelerin yaygınlaşmasını sağlayan sözlü anlatılar arasındadır. Nesiller boyu masal anası veya masal nenesi denilen aile büyükleri tarafından anlatılan masallar, toplumların kültür kodlarını da içlerinde barındırarak gelecek nesillere taşımışlardır. Zaman, mekân ve kahramanları belirsizlik taşıyan masallar, olağanüstü pek çok unsuru içerisinde barındırarak inandırıcılık iddiasında bulunmazlar. İyi ile kötünün savaş halinde olduğu masallarda iyiler hep kazanır kötüler kaybeder. Her sınıftan insanı içerisinde barındıran masallar farklı kuramsal yöntemlere göre sınıflandırılmış, incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu yöntemlerden biri de Vladimir Yakovleviç Propp'un "Masalın Biçimbilimi" adlı eserinde yapmış olduğu yapısal çözümleme yöntemidir. Bu çalışmada Kütahya'da görüşme yöntemi ile derlenen "Nâmert ile Cömert" adlı masal Propp metoduna göre incelenecektir. İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde Propp metodu hakkında bilgi verilecek, ikinci kısımda ise "Nâmert ile Cömert" adlı masal Vladimir Yakovleviç Propp'un geliştirmiş olduğu yapısal çözümleme yöntemine göre incelenecektir. Bu çalışma ile unutulmak üzere olan bir masalı kayıt altına almak, ileri de yapılabilecek olan bölgesel ve ulusal boyuttaki masal çalışmalarına katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Masal, Çözümleme, Propp, Metot, Kütahya.

THE ANALYSIS OF THE TALE "NÂMERT AND CÖMERT" WITHIN THE FRAMEWORK OF VLADIMİR PROPP METHOD

ABSTRACT

Fairy tales, which are among the important types of anonymous folk literature, are among the oral narratives that enable moral principles to be spread, social values to be settled and people to have a pleasant time in the ages when technological developments were not so fast and common. The fairy tales, which have been told for generations by family elders called tale-teller mother or grandmother, have carried the cultural codes of societies to future generations. Tales that have ambiguous time, setting and heroes do not claim credibility by incorporating many extraordinary elements. In the fairy tales in which the good and the evil are at war, the good always win and the evil lose. The fairy tales which contain people from each class have been classified, examined and evaluated according to different theoretical methods. One of these methods is the structural analysis method of Vladimir Yakovlevich Propp which he used in his work "Morphology of the Folktale". In this study, the tale named "Nâmert and Cömert", which was compiled with the interview method in Kütahya, will be examined according to Propp method. In the first part of this two-part study, information about the Propp method will be given, and in the second part, 'Nâmert and Cömert' will be examined according to Vladimir Yakovlevich Propp's structural analysis method. With this study, it is aimed to record a tale without forgetting and to contribute to the local and national fairy tale studies that can be done in the future.

Keywords: Fairy tale, Analysis, Propp, Method, Kütahya.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 22.04.2019; Yayına Kabul Tarihi: 20.05.2019

* Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, KÜTAHYA, ORCID: 0000-0001-6167-7793, E-posta: munire.baysan@dpu.edu.tr

Giriş

Anonim halk edebiyatının anlatmaya dayalı türleri arasında yer alan masal ile ilgili farklı araştırmacılar tarafından pek çok tanım yapılmıştır. “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” (TDK 2005: 1349) olarak tanımlanan masal sözcüğü “Habeş kökenli olup Habeşçeden Aramîceye, Aramîçeden Arapçaya, Arapçadan da Türkçeye geçmiştir”(Yardımcı 2012: 13).

Nesir ile söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törenlerden bağımsız, kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, yaşanan olayların masal ülkesinde geçtiği hayal ürünü olan ve gerçeğe alâkası olmayan, inandırma gibi bir gayesi bulunmadığı halde dinleyicileri inandırabilen sözlü anlatı türüdür (Sakaoğlu 1999: 2; Boratav 2013: 85; Artun 2014: 347).

Folklorun geniş bir sahasını teşkil eden masalların edebi bir tür olarak kabul edilmesi ve bilimsel anlamda ele alınıp incelenmesi ve sınıflandırılması XIX. asırdan sonra başlamıştır (Seyidoğlu 1975: XV; Çıblak 2005: 128).

Masalların incelenmesinde farklı kuramlar mevcuttur, bunlardan bir tanesi de Vladimir Propp’un “Masal Biçimbilimi” adlı yapıtında öne sürdüğü kuramdır. Propp, bu kuramda masalları yapısal özelliklerine göre inceleyerek masallarda sabit ve değişken unsurların olduğunu ifade etmiştir. Masalların ortak unsurlarını tespit ederek karakter sayısındaki fazlalığa rağmen bunların yaptıkları iş ve eylemlerin değişmediğini belirtmiştir (Seyidoğlu 1975: XLIII; Çobanoğlu, 2002: 198).

Propp Metodu

1895 yılında Petersburg’da dünyaya gelen ve Germen kökenli Rus halkbilimci Vladimir Propp dilbilim, edebiyat, göstergebilim, budunbilim, halkbilgisi, etnografya, anlatı çözümlemesi gibi pek çok alanda uzmandır. Slav Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olan Propp, Rus halk masalları üzerine yaptığı çalışmaları ile özellikle de “Masalın Biçimbilimi” (Morfoloziya Skazki) adlı yapıtı ile tanınır. Bu eser folklor sahasında kaynakçalardan biri olarak kabul edilir. 1958 yılında İngilizceye, 1966’da İtalyancaya, 1968’de Lehçeye, 1970’de Fransızcaya ve Rumenceye, 1971’de Macarcaya ve Çekçe’ye, 1972’de Almanca’ya, 1978-1982 yıllarında Türkçeye olmak üzere pek çok dile çevrilmiştir (Çobanoğlu 2002: 196; Propp 2008: VII; Şimşek 2012: 312; Bars 2014: 259).

Claude Levi-Strauss, Algirdas Julien Greimas, Roland Barthes, Tzvetan Todorov, Claude Bremond, Alan Dundes gibi bilim adamları yapısal çözümleme yöntemine dayanarak metin çözümleme yöntemleri geliştirdikleri için V. Propp’un eseri kısa sürede yaygınlaşmıştır (Çobanoğlu 2002: 196; Bars 2014: 259).

Propp, 1928 yılında yayınlamış olduğu “Masalın Biçimbilimi” (Morfoloziya Skazki) adlı eserinde olağanüstü masalları yapı yönünden incelemiştir (Çıblak 2005: 129). V. Propp, Antti Aarne’nin masal tasnifinde peri masalları grubuna giren ve aynı özellikleri gösteren masalları üzerine çalışma yapmıştır. Önce peri masallarını özel metodu ile unsurlarına ayırmış daha sonra bu unsurlara göre masalları kıyas etmiş ve masalın tarifini yapmıştır (Günay 1975: 23).

V. Propp, “Masalın Biçimbilimi” adlı yapıtında masalların temel işlevlerini belirlemeden evvel masal incelemelerine dair önceden yapılan çalışmaları eleştirmiş ve öncelikle masalın ne olduğunun bilinmesi gerektiğini savunmuştur. Daha sonra kendi yöntemini açıklayarak masallardaki işlevlerin kişilerin eylemleri olduğunu ve eylemlerin ise masalın temel bölümlerini oluşturduğunu ifade etmiştir. Propp yaptığı çalışma ile

olağanüstü masalların yapısını düzenleyen değişmez yasaları belirlemeyi hedeflemiştir (Propp 2008: XI).

Propp, Tarihî Coğrafi Fin Yöntemine karşı olarak öne sürdüğü yapısal çözümleme yönteminde masalların ne zaman, nerede, hangi toplum tarafından üretildiğine ulaşılması için tek bir masal tipinin eş metinlerini karşılaştırmak yerine farklı masalarda aynı göreve sahip yapıları ortaya çıkarmaya çalışarak sabit ve değişken unsurları belirlemiştir (Abalı 2013: 30; Ekici 2013: 122; Erdal 2013: 177).

Propp, bunu belirlerken kişi isimlerinin ve bu kişilerin kullandığı nesnelere değişmesine rağmen yaptıkları eylemlerin sürekli tekrar ettiğini ve değişmediğini ortaya koyar. Aynı ya da benzer eylemi farklı kişiler farklı nesnelere kullanarak yapmakta ve buna da “işlev” (fonksiyon) denilmektedir. İşlev kişinin eylemi demektir ve bu eylem olay örgüsünün akışı içerisinde anlamına göre belirlenir (Propp 2008: XI/24).

Propp, olağanüstü masalarda 31 işlev bulunduğunu tespit etmiştir. Kişilerin işlevleri masalların değişmeyen öğeleridir. Kişiler değişse de bu işlevler aynıdır. Bu işlevler her masalda tam olarak bulunmayabilir fakat işlev sayısının tam olamayışı sıralanış düzenini bozamaz. Her bir işlev bir simge ile temsil edilir.

Propp'un masalarda tespit ettiği işlev ve simgeleri şu şekildedir:

1. Aileden birinin evden uzaklaşması. (Tanımı: uzaklaşma, simgesi β)
2. Kahraman bir yasakla karşılaşması. (Tanımı: yasaklama, simgesi γ)
3. Yasağın çiğnenmesi. (Tanımı: yasağı çiğneme, simgesi δ)
4. Saldırganın bilgi edinmeye çalışması. (Tanımı: soruşturma, simgesi ϵ)
5. Saldırganın kurbanı hakkında bilgi toplaması. (Tanımı: bilgi toplama, simgesi ζ)
6. Saldırgan kurbanını veya kurbanının servetini ele geçirmek için onu aldatmayı denemesi. (Tanımı: aldatma, simgesi η)
7. Kurbanın aldanması ve istemeyerek düşmanına yardım etmiş olması. (Tanımı: suça katılma, simgesi θ)
8. Saldırganın aileden birine zarar vermesi. (Tanımı: kötülük, simgesi A)
- 8a. Aile fertlerinden birinin bir şeyi kaybetmesi veya bir şeye sahip olmak istemesi. (Tanımı: Eksiklik, simgesi a)
9. Kötülüğün ya da eksikliğin haberinin yayılması; bir dilek ya da bir buyrukla kahramana başvurulması, kahramanın gönderilmesi ya da gitmesi. (Tanımı: aracılık, geçiş anı, simgesi B)
10. Arayıcı kahramanın eyleme geçmeyi kabul etmesi ya da eyleme geçmeye karar vermesi. (Tanımı: karşıt eylemin başlangıcı, simgesi C)
11. Kahraman evinden ayrılması. (Tanımı: gidiş, simgesi $\uparrow$)
12. Kahraman büyülü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sınama, bir sorgulama, saldırı vb. ile karşılaşması. (Tanımı: bağışçının ilk işlevi, simgesi D)
13. Kahraman ileride kendisine bağışta bulunacak kişinin eylemlerine tepki göstermesi (Tanımı: kahramanın tepkisi, simgesi E)
14. Büyülü nesnenin kahramana verilmesi. (Tanımı: büyülü nesnenin alınması, simgesi F)

15. Kahramanın aradığı nesnenin bulunduğu yere ulaştırılması, kendisine kılavuzluk edilmesi veya yol gösterilmesi. (Tanımı: İki krallık arasında yolculuk, bir kılavuz eşliğinde yolculuk, simgesi G)
16. Kahraman ve saldırganın bir çatışmada karşı karşıya gelmesi. (Tanımı: çatışma, simgesi H)
17. Kahramanın özel bir işaret edinmesi. (Tanımı: özel işaret, simgesi I)
18. Saldırganın yenik düşmesi. (Tanımı: zafer, simgesi J)
19. Başlangıçtaki kötülüğün giderilmesi ya da eksikliğin karşılanması. (Tanımı: giderme, simgesi K)
20. Kahramanın geri dönmesi. (Tanımı: geri dönüş, simgesi ↓)
21. Kahramanın izlenmesi. (Tanımı: izleme, simgesi Pr)
22. Kahramanın yardımına koşulması. (Tanımı: yardım, simgesi Rs)
23. Kahramanın kimliğini gizleyerek, kendi evine ya da başka bir ülkeye varması. (Tanımı: kimliği gizleyerek gelme, simgesi O)
24. Düzmece bir kahramanın asılsız savlar ileri sürmesi. (Tanımı: asılsız savlar, simgesi L)
25. Kahramana güç bir iş önerilmesi. (Tanımı: güç iş, simgesi M)
26. Güç işin yerine getirilmesi. (Tanımı: güç işi yerine getirme, simgesi N)
27. Kahramanın tanınması. (Tanımı: tanı(n)ma, simgesi Q)
28. Düzmece kahramanın, saldırganın ya da kötünün gerçek kimliğinin ortaya çıkması. (Tanımı: ortaya çıkarma, simgesi Ex)
29. Kahramanın yeni bir görünüm kazanması. (Tanımı: biçim değiştirme, simgesi T)
30. Düzmece kahramanın ya da saldırganın cezalandırılması. (Tanımı: cezalandırma, simgesi U)
31. Kahramanın evlenmesi, tahta çıkması. (Tanımı: evlenme, simgesi W°o) (Propp, 2008: 29-65)

Propp'un incelemiş olduğu peri masallarında olaylar kötülük ile başlar ve kötülük eksiklik yaratır. Bu eksikliği gidermek için görevlendirilen kahramana görevini gerçekleştirme esnasında yardım eden ve karşı çıkan karakterler ortaya çıkar. Pek çok sınamadan sonra kahraman vazifesini başarı ile tamamlamaya çalışır ve ödüllendirilir. Değişik biçimlerde belirtilen işlevler birbirini düzenli bir şekilde izler. Bu işlevler 7 tip/karakter etrafında gelişir (Çobanoğlu 2002: 199; Dünder 2002: 117).

Propp masaldaki 31 işlevi 7 kişi arasında bölüştürmüş ve eylemlerin kişiler arasındaki dağılımını da üç olasılıkla ifade etmiştir.

1-Eylem alanı doğrudan doğruya kişiye uygun düşer.

2-Bir kişi birçok eylem alanı kaplar.

3-Karşıt durum yani bir eylem alanı birçok kişiyi kapsar (Propp 2008: 81-82).

Masalları yapısal çözümleme yöntemi ile inceleyen Propp, masalların olaylar dizisi ile şemasını oluşturmaya çalışır. Yeni olaylar dizisini başlatan unsurun ise kötülük ya da eksiklik olduğu belirtir.

Yapısal çözümleme yöntemini Türk masalları üzerinde ilk kez Umay Günay doktora tezinde Elazığ masalları üzerine uygulamıştır. Yirmi masal anasından derlediği yetmiş masal herhangi bir sapma olmadan bu metoda tamamen uymuştur (Günay 1975: 265). Günay'ın yapmış olduğu çalışma, Türk masalları üzerine metodun ilk defa uygulanması ve uygunluğunun ispatı açısından önem arz etmektedir. Pek çok halk bilimci tarafından farklı Türk masalları üzerine denenen Propp metodu bu çalışmada Kütahya'nın Bölcek Mahallesinde derlenen "Nâmert ile Cömert" adlı masal üzerinde incelenmeye çalışılacaktır.

Masalın Özeti

1. Bir köyde yaşayan iki arkadaş varmış.
2. Bunlar birlikte koyun gütmek için yanlarına bolca yiyecek alarak köyden ayrılmışlar.
3. Yolda hep cömert olanın azığını yemişler.
4. Bir müddet sonra Cömert'in torbasında yiyecek bir şey kalmamış.
5. Azığını paylaşma sırası nâmert olan arkadaşına gelmiş. Nâmert lokmasını paylaşmak istememiş. Bir iki öğün verdikten sonra ağır şartlar ileri sürerek çok az azığı Cömert'e vermiş.
6. Cömert yolculuk esnasında tekrar acıkmış. Çaresizlik içinde arkadaşından bir miktar yiyecek istemiş. Nâmert koyun sürüsünü kendisine vermesi karşılığında birkaç lokma vermiş.
7. Yol ilerleyip vakit geçtikçe Cömert tekrar acıkmış ve Nâmert bu sefer arkadaşına, ellerini bileklerinden kesmesine izin verirse ona yiyecek vereceğini söylemiş.
8. Cömert çaresizlik içerisinde açlıktan ölmek için arkadaşının isteğini yerine getirmiş.
9. Zaman ilerleyip yollar uzadıkça Cömert tekrar acıkmış. Nâmert bu sefer daha da acımasızlaşmış ve arkadaşına, gözlerini oyması şartı ile yiyecek verebileceğini söylemiş.
10. Nâmert bu sefer de istediğini yaptırmış. Elsiz ve gözsüz kalan Cömert için yollar daha da uzamış ve zorlaşmış.
11. Sonunda bir dere kenarına gelmişler ve Nâmert son hainliğini yaparak Cömert'i coşkun akan dereye itmiş ve oradan hızla uzaklaşmış.
12. Nehrin akıntısı ile sürüklenen elsiz gözsüz Cömert değirmen suyuna kadar sürüklenmiş.
13. Değirmenin sahibi, değirmen suyunun azalmasından aksi giden bir şeyler olduğunu fark etmiş ve değirmen suyuna bakmaya gitmiş.
14. Değirmenci acılar içerisinde inleyen Cömert'i görmüş ve hemen onu kurtarmış.
15. Değirmene götürerek yaralarını sarmış, karnını doyurmuş ve gece orada kalmasına izin vermiş.
16. Gece olunca değirmene cinler gelmiş. Cömert'in başına gelenleri öğrenince çok üzölmüşler ve ona yardım etmeye karar vermişler.
17. Kaybettiği uzuvlarını yeniden kazabilmesi için ona yapması gerekenleri anlatmışlar.

18. Değirmenin önündeki ayva ağacının yaprağını gözlerine ve ellerine sürmesini söylemişler.
19. Cömert iyileşmesi için söylenen şeyleri yapabilecek uzuvlara sahip olmadığını belirtince değirmenciden yardım almasını söylemişler.
20. Sağlığına kavuştuktan sonra kendisi için gömülü olan altınlara nasıl gideceğini Cömert'e anlatmışlar.
21. Cinler, anlattıklarının kimsenin bilmemesi gerektiğini söyleyerek oradan uzaklaşmışlar.
22. Cömert söylenen her şeyi yapmış. Önce sağlığına kavuşup eski haline dönmüş. Sonra altınları aramış ve söylenen çeşmenin etrafında bulmuş. Sağlıklı ve zengin bir şekilde memleketinin yoluna düşmüş.
23. Yaşadığı yere varmadan önce altınların bir kısmını bozdurup Nâmert'e kaptırdığı yüz koyunun yerine üç yüz koyun alarak köyüne dönmüş.

Masalın Tahlili

I. Hareket

1. Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde köyün birinde iki arkadaş varmış. Bunlardan biri cömertliği ile bilinir ve sevilirken diğer nâmertliği ile bilinirmiş. **Tanımı: Başlangıç durumu, Simgesi: α**
2. Bu arkadaşlar bir gün birlikte koyun gütmek üzere yola çıkmışlar. **Tanımı: Uzaklaşma, Simgesi: β3**
3. Niyetleri birbirlerinden ayrılmadan ve kurda kuşa yem olmadan hem birlikte uzun bir yolculuk yapmak hem de hayvanları otlatmış. **Tanımı: Yasaklama, Simgesi: γ1**
4. Yolda hep Cömert olanın azığını yemişler. **Tanımı: Aldatma, Simgesi: η1**
5. Cömert, ikramı sevdiği için karşılık beklemeden yiyeceği bitene kadar arkadaşı ile paylaşmış. **Tanımı: Suça katılma, Simgesi: θ1**
6. Bir müddet sonra Cömert'in azığı bitmiş. Azığını paylaşma sırası Nâmert'e gelmiş. Nâmert, lokmasını paylaşmak istememiş. **Tanımı: Kötülük, Simgesi: A**
7. Nâmert, koyun sürüsünü kendisine vermesi karşılığında Cömert'e birkaç lokma vermiş. **Tanımı: Yağmanın diğer şekilleri, Simgesi: A8**
8. Cömert'in daha sonraki acıkmasında Nâmert bu sefer arkadaşına, ellerini bileklerinden kesmesine ve daha sonra da gözlerini oymasına izin vermesi şartı ile ona yiyecek vereceğini söylemiş. **Tanımı: Sakatlama, Simgesi: A6**

II. Hareket

- 9) Dere kenarına geldiklerinde Nâmert, Cömert'i coşkun akan dereye itmiş ve oradan hızla uzaklaşmış. **Tanımı: Denize atma, Simgesi: A10**
10. Değirmenci suyun eksilmesinden ve değirmen taşının dönmemesinden ters giden bir şeyler olduğunu anlamış ve suya bakmaya gitmiş. **Tanımı: Eksiklik, Simgesi: a5**

11. Değirmenci acılar içerisinde inleyen Cömert'i görmüş ve hemen onu kurtarmış. Değirmene götürerek yaralarını sarıp karnını doyurmuş ve gece orada kalmasına izin vermiş. **Tanımı: Aracılık-geçiş anı, Simgesi: B**

III. Hareket

12. Cömert gece olunca değirmene gelen cinler tarafından sorgulanmış. **Tanımı: Selamlanır ve sorguya çekilir, Simgesi: D2**

13. Kaybettiği uzuvlarını yeniden kazabilmesi ve zengin olabilmesi için ona yapması gerekenler anlatılmış. **Tanımı: Kahramana yol gösterilir, Simgesi: G4, KF²**

14. Cinler, anlattıklarının kimsenin bilmemesi gerektiğini söyleyerek oradan uzaklaşmışlar. **Tanımı: Yasaklama, Simgesi: γ1**

15. Cömert, iyileşmesi için söylenen şeyleri yapabilecek uzuvlara sahip olmadığını söylemiş. **Tanımı: Kahramanın tepkisi, Simgesi: E**

16. Değirmenci Cömert'in ayva yapraklarına ulaşmasına yardım etmiş. **Tanımı: Büyülü nesnenin alınması, Simgesi: F8**

17. Cömert söylenen her şeyi yapmış. Hem sağlığına kavuşmuş ve eski haline geri dönmüş hem de zengin olmuş. **Tanımı: giderme, Simgesi K**

18. Kahraman zengin bir şekilde köyüne geri dönmüş.

Tanımı: geri dönüş, Simgesi: ↓

Sonuç

İncelediğimiz masal, H-I ve M-N çiftini ihtiva etmeyen üç hareketten oluşmaktadır. Olaylar birbirini takip eder niteliktedir. Her harekette yeni bir olay vardır. Üç dizindeki olayların kahramanı da aynı karakterdir.

Masalın işlev şeması şöyledir:

I. α, β3, γ1, η1, θ1, A, A8, A6

II. A10 a5, B

III. D2, G4- KF², γ1, E, F8, K, ↓

Nâmert ile Cömert adlı masal Vladimir Propp'un geliştirmiş olduğu yapısal çözümleme metoduna uygunluk göstermektedir. Propp'a göre masalarda sırası değişmeyen otuz bir ortak işlev bulunmaktadır ve bu işlevler her masalda tam olarak bulunmayabilir. Üç hareketten oluşan "Nâmert ile Cömert" adlı masalda da on sekiz işlev tespit edilmiştir. Masalın kahramanı "Cömert", saldırganı "Nâmert"tir.

Ülkemizde derlenmeyi bekleyen pek çok masal bulunmaktadır. "Nâmert ile Cömert" adlı masal bölgede yaşayan ve altmış yaşın altındaki kişilerin çoğunun bilmediği, unutulmaya yüz tutmuş masallarımızdandır. Bu masalların tamamen unutulmadan derlenmesi, incelenmesi ve diğer kültürler ile mukayese edilip evrensel boyutta değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapılan çalışma ile Kütahya'nın Bölcek yöresine ait "Nâmert ile Cömert" adlı masal biçimsel açıdan incelenmeye çalışılarak ileride masallara dair ulusal boyutta yapılacak çalışmalara katkı sağlamak hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

- ABAKI, İsmail (2013). “Yapısal Folklor Kuramı Bağlamında Bir Masal İncelemesi Örneği”. *İdil Dergisi*. II/8: 26-40.
- ARTUN, Erman (2014). *Ansiklopedik Halk Bilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü, Terimler Motifler Kavramlar*. Adana: Karahan Kitabevi.
- BARS, Mehmet Emin (2014). “Vladimir Propp’un Yapısal Çözümleme Yaklaşımı Çerçevesinde “Basat Depegözi Öldürdüğü Boy” Üzerine Bir İnceleme”. *Turkish Studies, Türkoloji Araştırmaları Dergisi*. IX/3: 257-269.
- BORATAV, Pertev Nali (2013). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- ÇIBLAK, Nilgün (2005). “V. Propp Masal Çözümleme Metodu”. *Türk Dili-Dil ve Edebiyat Dergisi*. 638:127-140.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2002). *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DÜNDAR, Hülya (2002). “Vladimir Propp ve Masalın Biçimbilimi”. *Milli Folklor*, VII/55: 115-118.
- EKİCİ, Metin (2013). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- ERDAL, Tuğçe (2013). “Elazığ Masalları ve Propp Metodu”. *Milli Folklor Dergisi*. 99: 175-178.
- GÜNAY, Umay (1975). *Elazığ Masalları (İnceleme)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- PROPP, Vladimir (2008). *Masalın Biçimbilimi*. (çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SAKAOĞLU, Saim (1999). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- SEYİDOĞLU, Bilge (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Baylan Matbaası Atatürk Üniversitesi Yayını.
- ŞİMŞEK, Gizem (2012). “Los Angeles’da Bir Külkedisi: Propp’a Göre Bir Film Çözümlemesi”. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. V/2: 311-324.
- Türkçe Sözlük* (2005). Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- YALÇINKAYA, Fatoş (2015). “Ayı İslam Batur Masalının Vladimir Propp’un “Masalların Yapısal Çözümlemesi” Yöntemiyle İncelenmesi”. *Uluslararası Uygur Araştırma Merkezi*, V: 33-40.
- YARDIMCI, Mehmet (2012). *Malatya Masalları*. Malatya: Malatya Kitaplığı Yayınları, Edebiyat Dizisi/3.

EK-1: Kaynak Kişi

Halil AYDIN, 1954 Bölcek doğumlu, emekli öğretmen.

EK-2: Masal Metni: Nâmert İle Cömert

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde köyün birinde iki arkadaş varmış. Bunlardan biri cömertliği ile bilinir ve sevilirken diğeri nâmertliği ile bilinirmiş. Bu arkadaşlar bir gün birlikte koyun gütmek istemişler. Birlikte yola çıkmışlar. Niyetleri birbirlerinden ayrılmadan ve kurda kuşa yem olmadan hem birlikte uzun bir yolculuk yapmak hem de hayvanları otlatmakmış. İki de yanlarına bolca azık almışlar. Yol boyunca birlikte yiyip içeriz diye düşünmüş Cömert olan. Yol ilerledikçe birlikte yiyip içmişler ama hep Cömert'in azığından yemişler, Cömert olan ikramı sevdiği için arkadaşıyla nesi varsa paylaşmış. Nâmert olan kendi heybesini hiç açmamış bir lokma ikramda bulunmamış amacı arkadaşını azıksız bırakarak kendine mahkûm etmiş.

Günler geçmiş, yollar uzamış, derken Cömert'in azığı bitmiş. Nasıl olsa Nâmert'in azığı var birlikte yeriz diye düşünerek Cömert için rahatlatmış. Zaman geçmiş yollar aşılış Cömert'in karnı acıkmış, arkadaşından yiyecek bir şeyler istemiş. Nâmert duymazlanmış, vermek istemediğini belli etmiş ve zor zahmet bir dilim ekmek vermiş. Bir dilim ekmek ile doymak zor ama Cömert bununla bir müddet idare etmiş. Zaman ilerledikçe tekrar açlık hissetmeye başlamış ve Nâmert'e muhtaç olmuş. Yol uzun ve çetin, çevreden yiyecek bulmak imkânsız. Nâmert arkadaşını bu hale getirip onun açlığından ve çaresizliğinden faydalanmak istemiş ve "Bana koyun sürünü verirsen sana yiyecek veririm" demiş. Cömert mecbur kabul etmiş çünkü açlıktan yürüyecek mecali, arkadaşı sandığı Nâmert ile mücadele edecek hali kalmamış. Buna karşılık Nâmert, gene eli titreye titreye Cömert'e kendi azığından az miktarda vermiş. Az gitmişler uz gitmişler birbirlerine hem kırgın dargın hem de birlikte yol gitmişler. Nâmert'in heybe hala doluymuş ve çaresiz Cömert yine acıkmış:

-Arkadaş ben acıktım demiş tekrar, Nâmert:

-Ellerini kesmek istiyorum, demiş. Cömert arkadaşının şaka yapmadığını ve çok acımasız davrandığının farkına varmış ama iş işten çoktan geçmiş. Çaresizlik içerisinde Nâmert'e bir lokma ekmek karşılığında ellerinin kesilmesine izin vermiş. Az gitmişler uz gitmişler yol bir türlü bitmemiş. Cömert tekrar korka korka Nâmert'ten azık istemiş. Nâmert bu sefer daha da acımasız bir şekilde:

-Gözlerini oymama izin verirsen sana istediğin kadar azık, demiş.

Cömert hayatta kalabilmek için Nâmert'in bu isteğini de kabul etmiş. Hem ellerini hem gözlerini kaybetmiş. Uzun yollar daha da zor ve çetin bir hâl almış. Gide gide coşkun akan bir dere kenarına gelmişler. Nâmert gözleri görmeyen Cömert'i hiç acımadan bu dereye itmiş ve arkasına bile bakmadan yoluna devam etmiş.

Cömert feryat figan içinde yardım istemiş ama sesini kimseye duyuramamış. Akıntı nereye götürüyorsa oraya doğru sürüklenmiş. Sonunda bir değirmene varmış. Değirmenci suyun eksilmesinden ve değirmen taşının dönmemesinden ters giden bir şeyler olduğunu anlamış ve suya bakmaya gitmiş. Değirmen suyunun içinde âciz, elsiz, gözsüz bir adamın acılar içerisinde feryât ettiği görmüş. Hemen Cömert'in yardımına koşup onu sudan zorlukla çıkarmış. Yaralarını sarmış, karnını adam gibi doyurmuş. Cömert başından geçenleri bir bir anlatmış. Değirmenci onun haline çok acımış ve isterse geceyi orada geçirebileceğini söylemiş.

Değirmen, hamam gibi yerlere gece olduğunda cinler, periler gelirmiş. Gece tam Cömert uykuya dalacağı sırada düğün alayı kurmuş cinler gelmiş. Kalabalık bir grup

halinde ellerinde çalgıları ile değirmene girdiklerinde Cömert'i görmüşler. Haline bakıp acımışlar. Başından geçen olayları da öğrenince Cömert'e yardım etmeye karar vermişler. Ve ona:

-Ey Cömert adam, biz sana yardım edeceğiz. Sabah uyandığında kapının önündeki ayva ağacının dalından kopar ve gözlerine sür. Gözlerin iyileşecek ve görmeye başlayacak.

Cömert:

-Benim ellerim tutmaz, gözlerim görmez ki nasıl süreyim? demiş.

-Değirmenciye söyle o sana ağacın yerini gösterebilir ve yaprakları gözlerine, ellerine sürmene yardım etsin. Bu ayvanın yaprağı herkese şifa olmaz ama sana iyi gelecek. Daha sonra yola çık dere tepe aş karşına bir çeşme çıkacak, bu çeşmenin suyundan iç. Daha sonra çeşmenin ilerisindeki toprağı kaz. Buradan altın çıkacak, o altınlar senindir. Onları al, bu söylediklerimizi de sakın kimseye anlatma, dedikten sonra kaybolmuşlar.

-Sabah olmuş değirmenci gelmiş ve yaralı Cömert'e:

-Nasıl oldun, rahat uyuyabildin mi ? diye sormuş. Cömert:

-Uyudum, dinlendim.

Senin kapının önünde bir ayva ağacı varmış. Onun yapraklarını benim gözlerime ve ellerime sürsek, derdime derman olur mu, iyi gelir mi acaba, demiş. Değirmenci art niyetsiz iyi bir adammış. Şifanın nereden geleceğı belli olmaz diyerek yaralı Cömert'in dediğini yapmak için ayva ağacının dallarından koparmış. Gözlerine yaprağı sürer sürmez gözleri eski haline dönmüş ve görmeye başlamış. Aynı şekilde ellerine de sürmüş ve elleri de düzelmiş. Cömert çok mutlu olmuş. Değirmenciye teşekkür ederek oradan ayrılmış. Kendisine söylenen çeşmeyi aramaya çıkmış. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Sonunda kendisine bahsedilen çeşmeye ulaşmış. Çeşmeye vardıktan sonra elini yüzünü bol su ile yıkamış ve çeşmenin etrafında var olduğu söylenen hazineyi bulmak için o bölgeyi kazmış ve aradığı altınlara ulaşmış. Cömert, hem sağlığına kavuşmuş hem de zengin olmuş. Altınları heybesine yüklemiş, büyük bir mutlulukla yaşadığı yere varmak için yola çıkmış. Altınların bir kısmını bozdurmuş. Nâmert'e kaptırdığı yüz koyunun yerine üç yüz koyun alarak köyüne dönmüş.